

รูปแบบและกระบวนการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของเครือข่ายประมงพื้นบ้านตราดและจันทบุรี ด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาชาวบ้าน

Model and Process Reducing Social Disparities among Trat and Chanthaburi Fishermen Network by Principles of Sufficiency Economy and Local Wisdom

ชลพรรณ ออสปอนพันธ์*

Chonlapan Ausponpandh

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จังหวัดจันทบุรี 22000

Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Rambhai Barni Rajabhat University,
Chanthaburi 22000 Thailand

*Corresponding author E-Mail: chonlapan.a@rbru.ac.th

(Received: March 4 2019.; Revised : May 27 2019.; Accepted : August 21 2019)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของเครือข่ายประมงพื้นบ้านตราดและจันทบุรี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูล คือ กลุ่มประมงพื้นบ้านตราดและจันทบุรี จำนวน 8 กลุ่ม จัดเวทีเสวนา 18 ครั้ง ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบและกระบวนการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม คือ 1. การนำแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาใช้ขับเคลื่อนกระบวนการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของเครือข่ายประมงพื้นบ้านโดยผ่านกิจกรรมการฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง กิจกรรมลดรายจ่าย และกิจกรรมเพิ่มคุณภาพชีวิต 2. ระบอบประชาธิปไตย คือ รูปแบบแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม 3. การสร้างและการขยายเครือข่ายส่งผลให้กระบวนการลดความเหลื่อมล้ำขับเคลื่อนไปได้

คำสำคัญ : รูปแบบ, กระบวนการ, ลดความเหลื่อมล้ำ, เครือข่ายประมงพื้นบ้าน

Abstract

The purposes of the research on model and process to reduce social disparities among Trat and Chanthaburi fishermen network by principles of sufficiency economy and local wisdom were to study the model and process to reduce social disparities among Trat and Chanthaburi fishermen networks. The technique of participatory action research was employed. Research participants includes eight groups of Chanthaburi and Trat's fishermen networks. The data were collected during their 18 forum disson.

The results found that :

The model and process to reduce social disparities were to apply participatory action research in driving social disparities process among local fishing networks through three solution: 1. Coastal resource recovery, expense reduction and increase of life quality activities. 2. Democracy was regarded as a process to minimize social disparities. 3. Creation and expansion of networks were paramount mechanisms of implementing a model and a process aforementioned.

Keywords : model, process, reducing social disparities, fishermen networks

บทนำ

เนื่องด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่ 2 คือ การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ข้อ 2.3 การเสริมสร้างศักยภาพชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และสร้างความเข้มแข็งการเงินฐานรากตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ มีสิทธิในการจัดการทุน ที่ดิน ทรัพยากรในชุมชน

จังหวัดจันทบุรีและตราดทั้งสองจังหวัดมีภูมิประเทศที่มีพื้นที่ติดต่อกับชายฝั่งทะเลอ่าวไทยทำให้ชุมชนชายฝั่ง ทั้งสองจังหวัดมีอาชีพทำประมงพื้นบ้านซึ่งอาชีพประมงพื้นบ้านจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรท้องทะเลและชายฝั่งเป็นหลัก โดยปัจจุบันชาวบ้านซึ่งมีอาชีพประมงพื้นบ้านต่างประสบปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรในพื้นที่ระหว่างเรือประมงพื้นบ้านและเรือประมงพาณิชย์ ที่เข้ามาครอบงำทรัพยากรต่างๆ ด้วยเครื่องมือที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพสามารถจับสัตว์น้ำได้คราวละมากๆ พร้อมกับการทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำวัยอ่อนที่เป็นต้นทุนในการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านนอกจากนี้ยังรวมถึงการตรากฎหมายในลักษณะเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มนายทุนแสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางสังคมระหว่างคนจนกับคนรวยที่สะท้อนให้เห็นถึงโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง

ขณะที่สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประเทศไทยที่นับวันจะทวีความรุนแรงและส่งผลกระทบและก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคมในปัจจุบันในทุกภาคส่วนของสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อมเนื่องจากการกระจุกตัวของความร่ำรวยอยู่ในกลุ่มคนจำนวนน้อยโดยเฉพาะในกลุ่มที่ร่ำรวยที่สุดหรือมีฐานะทางเศรษฐกิจดี เนื่องจากโครงสร้างเศรษฐกิจที่เอื้อประโยชน์นายทุนมากกว่าเจ้าของแรงงาน การกระจายบริการพื้นฐานของรัฐมีความเหลื่อมล้ำทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ อันเป็นผลจากการพัฒนาที่กระจุกตัวอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล รวมทั้งเมืองใหญ่ การบริหารจัดการโครงสร้างกายยังไม่เป็นธรรมจึงไม่ช่วยสนับสนุนการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาได้อย่างทั่วถึง ปัญหาระบบกรรมสิทธิ์ที่ดินซึ่งมีความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดินส่วนใหญ่อยู่ในมือของนายทุนเพียงไม่กี่คน ปัญหากรรมสิทธิ์รวมไปถึงความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับภาครัฐเพราะคนจนยังไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างทั่วถึง การบริหารราชการแผ่นดินที่ขาดประสิทธิภาพและความโปร่งใสในการดำเนินนโยบายสาธารณะ การจัดการบริการสาธารณะเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่ยังขาดประสิทธิภาพประสิทธิผล รวมไปถึงสถานการณ์ทางการเมืองที่ยังไม่เป็นประชาธิปไตยและสภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำทั้งในและต่างประเทศ มีการย้ายฐานการผลิตและปิดกิจการเนื่องจากนักลงทุนในต่างประเทศไม่เชื่อมั่นในการลงทุนยิ่งเสมือนเป็น

การเติมปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประเทศไทยให้หนักขึ้น แม้รัฐบาลปัจจุบันจะมีนโยบายและประกาศให้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมเป็นวาระแห่งชาติ ที่ต้องทำการปฏิรูปเพื่อแก้ไขปัญหาลให้เร็วที่สุดแต่ในทางปฏิบัติกลับทำได้น้อยมากเนื่องจากข้อจำกัดหลายๆ ประการ

สำหรับในภาคการประมงนั้นนอกจากการเปลี่ยนแปลงแก้ไขพระราชบัญญัติการประมงที่มีการกำหนดกฎเกณฑ์การทำประมงที่เข้มงวดขึ้นในทุกๆ เรื่องทั้งขนาดเรือ อุปกรณ์การทำประมง ภาษี การกำหนดให้เรือประมงทุกลำต้องมีทะเบียนเรือ การกำหนดให้เรือทุกลำต้องมีได้กัปตันผู้ควบคุมเรือ เป็นต้น ทำให้การออกจับสัตว์น้ำของชาวประมงเป็นไปด้วยความยากลำบากแล้ว ปัจจุบันยังมีแนวคิดในการแก้ไขพระราชบัญญัติการประมงที่จำกัดแนวเขตพื้นที่ทำการประมงของประมงพื้นบ้านให้อยู่ในพื้นที่จำกัดเพียง 3 ไมล์ทะเล ในลักษณะที่เอื้อต่อกลุ่มนายทุนมากกว่า ทำให้ประมงพื้นบ้านได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก ถ้าสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำยังคงลุกลามต่อไปจนถึงวันหน้า อาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมอย่างถอนรากถอนโคน แต่ชลพรรณ ออสปอนพันธ์ (2561) ได้ศึกษาปัญหาของกลุ่มประมงพื้นบ้านตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ถึง พ.ศ. 2560 ทำให้พบว่า มีโอกาสที่จะสกัดกั้นปัญหาความเหลื่อมล้ำไม่ให้ขยายวงกว้างโดยใช้เครือข่ายประชาสังคมกลุ่มประมงพื้นบ้านได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จังหวัดจันทบุรี ได้กำหนดปรัชญาเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นและกำหนดวิสัยทัศน์ให้มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีเป็นมหาวิทยาลัยแห่งการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการผลิตบัณฑิต และบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาสากล เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน การแก้ไขปัญหามุมชนและพัฒนาท้องถิ่นด้วยการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของเครือข่ายประมงพื้นบ้านตราดและจันทบุรีจะเกิดผลในทางปฏิบัติได้นั้น นอกจากมาตรการบังคับใช้กฎหมายและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐบาลแล้ว ความร่วมมือของภาคประชาชนในลักษณะองค์กรชุมชนหรือเครือข่ายกลุ่มประมงพื้นบ้านโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาชาวบ้านก็มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ทำให้นักวิจัยจำเป็นต้องค้นหาปัญหาแนวทางออกของปัญหาที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาคความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้อย่างยั่งยืน

การที่จะลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของเครือข่ายประมงพื้นบ้านตราดและจันทบุรีให้สำเร็จนั้น จำเป็นต้องมีการรื้อโครงสร้างของระบบให้สามารถเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างทั่วถึง เป็นธรรมและต้องฟื้นฟูให้ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ กลับคืนมาและนำไปสู่การบริหารจัดการทรัพยากรของกลุ่มประมงพื้นบ้าน ให้สามารถมีอำนาจต่อรองผลประโยชน์และรับมือกับสถานการณ์ปัญหาประเด็นใหม่ๆ ที่หลากหลายและรุนแรง คณะวิจัย

เห็นพ้องต้องกันว่า มีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมเครือข่ายประมงพื้นบ้านตราดและจันทบุรี เพื่อนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้นประเด็นคำถามวิจัยสำคัญ คือ รูปแบบและกระบวนการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของเครือข่ายประมงพื้นบ้านตราดและจันทบุรีด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของเครือข่ายประมงพื้นบ้านตราดและจันทบุรี

อุปกรณ์และวิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร ได้แก่ กลุ่มประมงพื้นบ้านจังหวัดตราดและจังหวัดจันทบุรีทั้งหมด

กลุ่มตัวอย่าง เลือกแบบเจาะจงเนื่องจากได้ทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกัน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ถึง พ.ศ. 2560 ได้แก่ 1) กลุ่มประมงพื้นบ้านแหลมเทียน 2) กลุ่มประมงพื้นบ้านอ่าวกรด 3) กลุ่มประมงพื้นบ้านปากน้ำแหมหนุ 4) กลุ่มประมงพื้นบ้านท่าแคลง 5) ชมรมอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอ่าวบางกะไชย 6) กลุ่มประมงพื้นบ้านบ้านปากคลอง 7) กลุ่มประมงพื้นบ้านแหลมสน 8) กลุ่มประมงพื้นบ้านแหลมโปีะ

เป็นการใช้รูปแบบการใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ที่มุ่งค้นหาความรู้ใหม่ เมื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนในลักษณะการทำงานเชิงบูรณาการ โดยมีคณะวิจัยชุมชนและแกนนำชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยทุกขั้นตอน การวิจัยจะสามารถสะท้อนปัญหาและหาทางออกร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัยกับเครือข่ายประมงพื้นบ้านตราดและจันทบุรี ด้วยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการและการอบรมที่มีการจัดเวทีเสวนาปัญหา จำนวน 18 ครั้ง 18 เวที (จังหวัดตราด 9 เวที และจังหวัดจันทบุรี 9 เวที) เวทีเสวนาแต่ละครั้งจะมีผู้เข้าร่วมโครงการประมาณ 120 คน ประกอบด้วยนักวิจัย ตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชาวบ้าน และนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี การจัดเวทีเสวนาทุกครั้งทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านกัน โดยมีโครงการวิจัยเป็นตัวเชื่อมโยงให้เครือข่ายประมงพื้นบ้านตราดและจันทบุรี มาพบปะหารือจนสามารถนำแนวคิดและวิธีการมองแต่ละกลุ่มไปพัฒนาและปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของตนเอง ขั้นตอนและวิธีการวิจัยมีดังนี้

1. ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมเพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของเครือข่ายประมงพื้นบ้านตราดและจันทบุรี

1.1 นักวิจัยลงพื้นที่ชุมชนเพื่อพบปะกับทีมวิจัยชุมชนเพื่อพูดคุย วางแผนการทำวิจัยเบื้องต้น เริ่มจากวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2560 คณะวิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชลพรรณ ออสปอนพันธ์ พร้อมด้วยนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์อีก 3 คน ได้เดินทางไปหมู่ 1 บ้านแหลมเทียน ตำบลอ่าวใหญ่ อำเภอเมืองตราด เพื่อประชุมชี้แจงวางแผนกับผู้ใหญ่ละแวกรัตนาวาร นายมนตรี ธรรมโชติ นายสุวรรณ บวรสถิต และแกนนำชาวบ้าน 19 กันยายน พ.ศ. 2560 คณะวิจัยได้เดินทางไปหมู่ 6 บ้านแหลมสน เพื่อพบผู้ใหญ่ทิว ร่องศิริคง และแกนนำ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2560 ได้เดินทางไปพบ นายสวัสดิ์ พุฒณะ ประธานกลุ่มประมงพื้นบ้านปากน้ำแหมหนุ และนายวิรัช สัมครสมาน ประธานชมรมอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรอ่าวบางกะไชยเพื่อวางแผนงานวิจัยลดความเหลื่อมล้ำ นอกจากนี้ยังได้พบปะพูดคุยวางแผนงานกับนายนิวัต ธิญะชาติ ประธานกลุ่มประมงพื้นบ้านหัวแหลม-ท่าแคลง หลังปีใหม่ มกราคม พ.ศ.2561 ได้พบปะกับแกนนำเครือข่ายประมงพื้นบ้านอีกคณะ คือ นายรุ่ง ทัพพลี ประธานกลุ่มประมงพื้นบ้านอ่าวกรด หมู่ 3 ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอเมืองตราด นายอรรถพล สืบสวน กำนันตำบลห้วยน้ำขาว และนายสาธิตา ใจสุทธิ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 6 บ้านปากคลอง ตำบลเกาะเปริด อำเภอแหลมงสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

1.2 นักวิจัยได้เตรียม มคอ.3 ของแต่ละรายวิชา เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการวิจัยในเชิงบูรณาการเป็นการทำงานจริงแก้ไขปัญหาจริงเข้าถึงศึกษาปัญหาจากแหล่งเรียนรู้จริงที่ยินดีให้นักศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน รายวิชาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 2062104 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ 2062104 การวิเคราะห์โครงการและการบริหารโครงการ 2063211 การบริหารงานคลังและงบประมาณ 2064226 จริยศาสตร์และความเป็นธรรมทางสังคม 2064232 การเตรียมฝึกประสบการณ์วิชาชีพรัฐประศาสนศาสตร์ 2062105 การวางแผนและการบริหารโครงการ 2062209 การจัดองค์กรท้องถิ่น 2062209 สัมมนาทางรัฐประศาสนศาสตร์ 2064233 การฝึกประสบการณ์วิชาชีพรัฐประศาสนศาสตร์ 2063107 สัมมนาปัญหาทางการเมืองการปกครองไทย รวมทั้งสิ้น 4 ภาคการศึกษา คือ 1/2560, 2/2560, 3/2560 และ 1/2561

1.3 คณะวิจัยได้ประสานงานไปยังแกนนำในพื้นที่วิจัยและประสานทางหนังสือราชการไปยังเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลพื้นที่วิจัยเพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ตั้งแต่วันที่ 18 ตุลาคม ถึง 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 จากนั้นได้ศึกษาความพึงพอใจต่อสภาพปัญหา จุดอ่อน จุดแข็งโอกาสอุปสรรคและคุณภาพชีวิตเพื่อเป็นฐานคิดวิเคราะห์สภาพปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของแต่ละชุมชนอันจะนำไปสู่การกำหนดกิจกรรมลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของแต่ละกลุ่ม

2. ขั้นตอนการวางแผนปฏิบัติการเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม

2.1 คณะวิจัยได้ใช้วิธีการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของนักศึกษาให้มีโอกาสลงพื้นที่ชุมชนเครือข่ายประมงพื้นบ้านจันทบุรีและตราด เพื่อสัมภาษณ์ชุมชนและจัดเก็บข้อมูลความเหลื่อมล้ำทางสังคม และข้อมูลคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนสำหรับใช้เป็นข้อมูลกลุ่มในการสร้างพลังของข้อมูลเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมต่อไปโดยคณะผู้วิจัยได้ประสานงานกับแกนนำเครือข่ายประมงพื้นบ้านจังหวัดตราดและชุมชนเครือข่ายประมงพื้นบ้านจังหวัดจันทบุรีผู้ใหญ่บ้านและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นไว้ก่อนล่วงหน้า เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วคณะผู้วิจัยก็นำมาประมวลผลและนำไปตรวจสอบความถูกต้องและยืนยันข้อมูลในเวทีเสวนาเปิดตัวโครงการวิจัย

2.2 รวบรวมกลุ่มสมาชิกสร้างกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่โดยใช้ภูมิปัญญาของชุมชนที่เห็นว่าสามารถนำมาขับเคลื่อนกิจกรรมโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาชาวบ้าน

2.3 นำภูมิปัญญาชาวบ้านที่ค้นหาและมีศักยภาพมาสร้างกิจกรรม โดยเน้นการมีส่วนร่วมและความต้องการของสมาชิกตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกิจกรรมคือเริ่มค้นหาแล้วนำมาปฏิบัติการทำกิจกรรมร่วมกัน บันทึกผลการใช้ภูมิปัญญาเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาต่อไป

3. ขั้นตอนกระบวนการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมเครือข่ายประมงพื้นบ้านตราดและจันทบุรี

3.1 โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการลดจำนวนสุนัขจรจัดบ้านแหลมสน ณ บ้านแหลมสน ตำบลอ่าวใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดตราด วันพุธที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2561 โครงการนี้เกิดขึ้นเนื่องจากการประชุมระหว่างทีมงานของผู้ใหญ่บ้านแหลมสนกับคณะวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี พบปัญหาปริมาณสุนัขจรจัดจำนวนมาก ประมาณ 400 ตัว สร้างความเดือดร้อนให้ชาวบ้านเป็นอย่างมากส่วนปัญหาอย่างอื่นไม่มีเร่งด่วนประกอบกับนักศึกษาวิชาชีพประสบการณ์วิชาชีพจำเป็นต้องทำโครงการบริการต่อสังคมจึงนำไปสู่การอบรมให้ความรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้าและความสำคัญของการทำหมันสุนัขทำให้เกิดโครงการนี้ขึ้นเพื่อเป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตของกลุ่มประมงพื้นบ้านแหลมสน

3.2 โครงการมนุษยศาสตร์ร่วมใจสร้างบ้านปลา ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน ตำบลคลองขุด อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี วันศุกร์ที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561

3.3 โครงการบ้านปลาลดความเหลื่อมล้ำ ณ ชุมชนบ้านแหลมเทียน ตำบลอ่าวใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดตราด วันอาทิตย์ที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561

3.4 โครงการเปิดตัวโครงการวิจัยรูปแบบและกระบวนการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของเครือข่ายประมงพื้นบ้านตราดและจันทบุรีด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาชาวบ้าน ณ วัดปากน้ำแหมหนู ตำบลตะกาดเจ้า อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี วันเสาร์ที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561

3.5 โครงการ รปศ. ร่วมใจทำน้ำหมักชีวภาพและอีเอ็มบอลลดความเหลื่อมล้ำบ้านแหลมโป๊ะ ณ บ้านแหลมโป๊ะ ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด วันอาทิตย์ที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 และวันอาทิตย์ที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2561

3.6 โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการเพิ่มความรู้ความเข้าใจลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม แก่กลุ่มเยาวชนโรงเรียนวัดบางกะไชย ณ โรงเรียนวัดบางกะไชย ตำบลบางกะไชย อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี วันพุธที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561

3.7 โครงการซั้งเชือกลดความเหลื่อมล้ำศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน ตำบลคลองขุด อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี วันเสาร์ที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561

3.8 โครงการปลูกป่าเสริมริมทะเลลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมบ้านปากคลอง ณ บ้านปากคลอง หมู่ 6 ตำบลเกาะเปริด อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี วันเสาร์ที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2561

3.9 โครงการทุนอนุรักษ์ทรัพยากรอ่าวเวียนลดความเหลื่อมล้ำ ณ บ้านแหลมเทียน ตำบลอ่าวใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดตราด วันเสาร์ที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2561

3.10 โครงการศาลพระภูมิเพื่อปลาน้อยลดความเหลื่อมล้ำบ้านแหลมสน ณ บ้านแหลมสน ตำบลอ่าวใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดตราด วันพุธที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2561

3.11 โครงการน่านน้ำยาลดความเหลื่อมล้ำ ณ ศาลาประชาคม หมู่ 6 ตำบลบางกะไชย อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี วันพุธที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2561

3.12 โครงการมนุษยศาสตร์ฯ ร่วมใจสู้ภัยกัดเซาะชายฝั่งภาคตะวันออก ณ ศาลาอเนกประสงค์ประจำหมู่บ้าน หมู่ 3 ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด วันอาทิตย์ที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2561 (ใช้งบประมาณแผ่นดิน 2561 คณะมนุษยศาสตร์ฯ โครงการบริการวิชาการ)

3.13 โครงการ รปศ. ร่วมใจปล่อยอีเอ็มบอลเพื่อปรับสภาพลดความเหลื่อมล้ำ บ้านห้วยน้ำขาว ณ ศาลาอเนกประสงค์ หมู่ 1 บ้านแหลมโป๊ะ ตำบลห้วยน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด วันเสาร์ที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2561

3.14 โครงการ รปศ. ร่วมใจปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำและทำน้ำหมักลดความเหลื่อมล้ำจันทบุรี ณ วัดปากน้ำ แคมหนู ตำบลตะกาดเจ้า อำเภอน้ำใหม่ จังหวัดจันทบุรี วันเสาร์ที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2561 และวันเสาร์ที่ 7 มกราคม พ.ศ. 2561

3.15 โครงการซึ่งเชื่อลดความเหลื่อมล้ำจังหวัดตราด ณ ศาลาประชาคม หมู่ 3 บ้านอ่าวกรูด ตำบลห้วงน้ำขาว อำเภอเมือง จังหวัดตราด วันเสาร์ที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2561

3.16 โครงการศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ธนาคารปูม้าลดความเหลื่อมล้ำบ้านหัวแหลม-ท่าแกลง จันทบุรี ณ ศาลาประชาคม หมู่ 7 ตำบลสนามไชย อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี วันเสาร์ที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2561

3.17 โครงการฟื้นฟูทรัพยากรปูม้าและเก็บขยะลดความเหลื่อมล้ำบ้านแหลมสน จังหวัดตราด ณ บ้านแหลมสน ตำบลอ่าวใหญ่ อำเภอเมืองตราด จังหวัดตราด วันเสาร์ที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2561

3.18 โครงการถ่ายทอดผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ต่อชุมชนประมงพื้นบ้านจันทบุรีตราดและบ้นบลดจลินทรียบอลเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ณ บ้านแหลมเทียน หมู่ 1 ตำบลอ่าวใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดตราด วันอาทิตย์ที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2561

4. ขั้นตอนการประเมินผลสัมฤทธิ์และผลกระทบของโครงการวิจัยและถ่ายทอดผลการวิจัยสู่ชุมชน

4.1 การประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการประเมินผลสัมฤทธิ์และผลกระทบการวิจัยลดความเหลื่อมล้ำเครือข่ายประมงพื้นบ้านตราดและจันทบุรียึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาชาวบ้าน

4.2 จัดเวทีคืนข้อมูลการวิจัยให้ชุมชน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของเครือข่ายประมงพื้นบ้านตราดและจันทบุรี พบว่า

1. ครอบครองประชาธิปไตยคือรูปแบบสำหรับแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม เนื่องจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยคือการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นจนจบเริ่มต้นจากประเด็นปัญหาวิจัยเป็นประเด็นที่คณะวิจัยได้พบเห็นปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมของเครือข่ายประมงพื้นบ้านตราดและจันทบุรี มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 ได้ทำงานร่วมกับเครือข่ายกลุ่มประมงพื้นบ้านที่มีความหลากหลายมีปัญหาทั้งเข้มแข็งและอ่อนแอแต่ภาพรวมแล้วจะต้องมีแกนนำ คณะวิจัย

กับแกนนำได้หารือกันหลายครั้งจนนำมาสู่การวิจัยครั้งนี้ว่าเราสามารถทำงานขับเคลื่อนลดปัญหาความเหลื่อมล้ำได้ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงบูรณาการกับการเรียนการสอนและการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย ทั้งภาครัฐและเอกชนเริ่มจากการระบุปัญหา การหาทางเลือก การกำหนดโครงการกิจกรรมแก้ไขปัญหการถอดบทเรียนจากโครงการแต่ละครั้งจะเป็นการทำงานร่วมกับนักวิจัย นักศึกษาและแกนนำของแต่ละเครือข่าย เครือข่ายประมงพื้นบ้านมีส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยเป็นเพียงผู้ประสานงานหลักกับให้การวิจัยขับเคลื่อนไปตามแผนงานการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นชัดเจนว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศไทย

2. กระบวนการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของเครือข่ายประมงพื้นบ้านตราดและจันทบุรี สามารถทำได้ด้วยการฟื้นฟูทรัพยากรการลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้และการเพิ่มคุณภาพชีวิตด้วยการออม การฟื้นฟูทรัพยากรทำได้โดยการทำซึ่งเชือก เพื่อเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อนเช่นเดียวกับบ้านปลาจากท่อซีเมนต์ ท่อพีวีซีและศาลพระภูมิ การทำจุลินทรีย์ยบลดกับน้ำหมักชีวภาพเพื่อฟื้นฟูปรับปรุงสภาพดินน้ำให้ระบบนิเวศสมดุล การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลูกปลาถูกกึ่ง การปลูกป่าชายเลน ทั้งป่าโกงกางและป่าเสม มีการปลูกทั้งริมฝั่งทะเลและป่าด้านใน ริมฝั่งทะเลเน้นปลูกเสมเพื่อให้รากยึดเกาะหน้าดิน เสมเป็นไม้เบิกนำป่าเสมหนาแน่นจะช่วยลดการกัดเซาะชายฝั่งได้มาก ป่าชายเลนด้านในเน้นปลูกโกงกางและพันธุ์ไม้ขนาดพรวนที่ทางศูนย์วิจัยป่าไม้ให้ความอนุเคราะห์ ส่วนการลดรายจ่ายทางคณะผู้วิจัยได้ทำงานร่วมกัน กลุ่มแม่บ้านบางกะไชย ได้สาธิตเผยแพร่การทำน้ายาล้างจาน น้ายซักผ้าและน้ายาปรับผ้านุ่ม ซึ่งได้รับความสนใจจากกลุ่มแม่บ้านและพ่อบ้านเป็นอย่างมาก เพราะหลายคนไม่ทราบวิธีการผสมน้ายาจากหัวเชื้อที่มีวิธีการไม่ยากไม่ซับซ้อน เพียงแต่ต้องทำตามขั้นตอนก็จะได้น้ายาล้างจาน น้ายซักผ้าและน้ายาปรับผ้านุ่มที่มีคุณภาพดีราคาไม่แพงเมื่อเปรียบเทียบกับซื้อจากห้างสรรพสินค้าการเพิ่มรายได้จากการวิจัยเห็นได้ชัดเจนจากการทำธนาคารปูเป็นที่ทราบรับรู้กันทั่วไปว่าทำอย่างไร แต่ที่มีการทำธนาคารปูต่อเนื่องจนมีชื่อเสียงคือ ธนาคารปูกลุ่มประมงพื้นบ้านหัวแหลม-ท่าแกลง ส่งผลให้เกิดวิสาหกิจชุมชนต่อเนื่องจากธนาคารปู เช่น ส่งจำหน่ายในรูปแช่แข็ง เนื้อปูแกะ (ปูม้า) สุดท้ายการเพิ่มคุณภาพชีวิตด้วยการออมเครือข่ายประมงพื้นบ้านมีกองทุนสัจจะออมทรัพย์และกองทุนประมงพื้นบ้านเป็นการออมที่เข้มแข็งสร้างสวัสดิการให้กลุ่มประมงพื้นบ้านด้วยตนเอง

3. การสร้างเครือข่ายประมงพื้นบ้านตราดและจันทบุรีให้มีความเข้มแข็งส่งผลให้กระบวนการลดความเหลื่อมล้ำขับเคลื่อนไปได้อย่างเป็นมั่นคงมีเสถียรภาพไม่เติบโตแบบก้าวกระโดด การวิจัยครั้งนี้เลือกที่จะเสริมจุดแข็งของแต่ละกลุ่มประมง เช่น กลุ่มประมงพื้นบ้านหัวแหลม-ท่าแกลง มีจุดแข็ง คือ ธนาคารปูกับการทำงานกับ

ภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน เริ่มต้นที่ธนาคารปูม้าจนเป็นกลุ่มที่โดดเด่นจนมีชื่อเสียงมีรายการโทรทัศน์ สื่อมวลชน นักวิจัย คณะศึกษาดูงานมาดูงานการทำธนาคารปูของกลุ่มประมงพื้นบ้าน ห้วยแหลม-ท่าแฉ้ง ภายใต้แกนนำนายนิวัติ ัญญาชาติ เป็นประธานกลุ่มประมงพื้นบ้านห้วยแหลม-ท่าแฉ้ง ซึ่งเป็นนักวิจัยท้องถิ่นด้วยการวิจัยครั้งนี้จึงแตกต่างจากที่ผ่านมา ที่นักวิจัยท้องถิ่นได้เดินเข้ามาที่มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีเพื่อหาหรือถึงการทำงานร่วมกัน จากนั้นจึงนำไปสู่การทำบ้านปลา ทำซั้งเชือกและการศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ธนาคารปูม้า ลดความเหลื่อมล้ำบ้านห้วยแหลม-ท่าแฉ้ง ณ ศาลาประชาคม หมู่ 7 ตำบลสนามไชย จังหวัดจันทบุรี วันเสาร์ที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2561 ครั้งนั้นจากเวทีเสวนาได้อธิบายถึงบทบาทของภาครัฐกับการสร้างธนาคารปูไว้ ภาครัฐมีบทบาทให้ความสนับสนุนให้ข้อเสนอแนะแก่ชุมชนโดยดูจากพื้นที่นั้น มีความต้องการด้านใด ซึ่งจะเอาแนวคิดของทางภาครัฐมาตอบโจทย์ปัญหาของชาวบ้านทั้งหมดไม่ได้โดยชุมชนต้องร่วมกันสร้างขึ้นมา ถ้าเป็นนโยบายของทางภาครัฐอย่างเดียวทำให้เกิดความไม่ยั่งยืนไปไม่รอด เพราะบางครั้งภาครัฐไปดูงานจากบนเขาจะนำมาใช้ในทะเลก็เป็นไปไม่ได้อยู่แล้ว โดยชุมชนควรไปศึกษาดูงานในพื้นที่เหมาะสมกับทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่ จึงจะทำให้เกิดความอยู่รอดและความยั่งยืน โดยหลักแล้วชุมชนต้องสร้างความยั่งยืนจากตนเอง คณะศึกษาดูงานประกอบด้วย นายวิรัช สมศรีสมาน ประธานชมรมอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรอ่าวบางกะไชย นายสวัสดิ์ ฟูคณะ ประธานกลุ่มประมงพื้นบ้านปากน้ำแหลมหนู นายรุ่ง ทับลี ประธานกลุ่มประมงพื้นบ้านอ่าวกรูด นายละเว รัตนวรา ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 1 แหลมเทียน นายมนตรี ธรรมโชติ ประธานกลุ่มประมงพื้นบ้านแหลมเทียน นายสุวรรณ บวรสถิต แกนนำกลุ่มประมงพื้นบ้านแหลมเทียน และนายทวี รอนศิริคง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 แหลมสน ทรายด โดยมีนายนิวัติ ัญญาชาติ เป็นเจ้าภาพร่วมกับคณะวิทยากรจากหน่วยงานรัฐ เช่น ประมงจังหวัด ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริและกรมทรัพยากรชายฝั่ง และผลของการศึกษาดูงานได้ขับเคลื่อนไปสู่การจัดทำธนาคารปูที่กลุ่มประมงพื้นบ้านแหลมสน ต่อมาในวันเสาร์ที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 นับว่าการสร้างเครือข่ายให้เข้มแข็งมีความจำเป็นอย่างต่อเนื่องต่อการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มประมงพื้นบ้านทรายดและจันทบุรี

4. การขยายเครือข่ายของเครือข่ายกลุ่มประมงพื้นบ้านทรายดและจันทบุรีให้กว้างขวางออกไปได้มากจะส่งผลทางบวกต่อกระบวนการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ภาคีเครือข่ายหลักของกลุ่มประมงพื้นบ้าน คือ กรมประมงกรมทรัพยากรชายฝั่ง แต่จากการทำงานวิจัยครั้งนี้พบว่า ยังมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนอีกจำนวนมากที่พร้อมจะทำงานร่วมกับเครือข่ายประมงพื้นบ้านเมื่อได้รับการประสานงานไป เช่น กรมปศุสัตว์มาให้ความรู้เรื่องพิษสุนัขบ้าและสารพัดทำหมันสุนัข บริษัท ปูนซีเมนต์ไทย จำกัด

(มหาชน) สนับสนุนอุปกรณ์ท่อพีวีซีทำบ้านอนุบาลปลา บริษัท ปตท. เคมีคอล จำกัด (มหาชน) สนับสนุนอุปกรณ์ซึ่งเชือก สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดจันทบุรี กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดจันทบุรี ได้อนุเคราะห์วิทยากรเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องลดความเหลื่อมล้ำ นอกจากนี้เครือข่ายยังหมายรวมถึงโรงเรียนในพื้นที่ วัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ ดังนั้นการขยายเครือข่ายจึงควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องครบทุกด้าน

5. การกระตุ้นให้ชาวบ้านตื่นตัวกระฉับกระเฉงต่อการมีส่วนร่วมกับเครือข่ายกลุ่มประมงพื้นบ้านทรายดและจันทบุรีมีความสำคัญมากต่อกระบวนการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของเครือข่ายประมงพื้นบ้าน ประเด็นการกระตุ้นให้ชาวบ้านตื่นตัวนี้ยังเป็นข้อถกเถียงกันว่าทำอย่างไรก็ไม่มีคนออกมามีส่วนร่วมทำกิจกรรมเนื่องจากติดทำมาหากิน คนจะออกมาก็ต่อเมื่อเดือดร้อนจริงๆ ซึ่งเมื่อถึงตอนนั้นปัญหาก็กว้างที่จะแก้ไขแล้ว กลุ่มประมงพื้นบ้านท่าแฉ้งเน้นที่ความสามัคคีของคนในชุมชนกลุ่มประมงพื้นบ้านแหลมเทียนเน้นที่การประชุมกลุ่มสม่ำเสมอและการเสียสละของแกนนำกลุ่ม ชมรมอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรบางกะไชยมีจุดเด่นที่การทำงานกับเยาวชนและกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มประมงพื้นบ้านปากน้ำแหลมหนูมีจุดแข็งที่มีเรือประมงพาณิชย์อยู่ในพื้นที่เดียวกับประมงพื้นบ้าน ทำให้มองเห็นปัญหาในภาพรวมได้ชัดเจน จะเห็นได้ว่าการกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัวต่อการมีส่วนร่วมกิจกรรมเครือข่ายนั้นขึ้นอยู่กับบริบทและประสบการณ์ของแต่ละชุมชนแต่ละกลุ่มประมงพื้นบ้าน

สรุปและอภิปรายผล

1. รูปแบบและกระบวนการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมสรุปผลการวิจัยได้ว่า ระเบิดประชาธิปไตย คือ รูปแบบสำหรับการแก้ไขปัญหาลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม เนื่องจากการปกครองระบอบประชาธิปไตย คือ การปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นจนจบ เริ่มต้นจากปัญหาวิจัยเป็นประเด็นที่คณะวิจัยได้พบเห็นปัญหาลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของเครือข่ายประมงพื้นบ้านทรายดและจันทบุรี มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 ได้ทำงานร่วมกับเครือข่ายประมงพื้นบ้านที่มีความหลากหลายมีปัญหาทั้งเข้มแข็งและอ่อนแอแต่ภาพรวมแล้วจะต้องมีแกนนำ คณะวิจัยกับแกนนำได้หารือกันหลายครั้ง จนนำมาสู่การวิจัยครั้งนี้ สามารถทำงานขับเคลื่อนลดปัญหาความเหลื่อมล้ำได้ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง บูรณาการกับการเรียนการสอนและการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน เริ่มจากการระบุปัญหา การหาทางเลือก การกำหนดโครงการแต่ละครั้งจะเป็นการทำงานร่วมกับนักวิจัย นักศึกษา และแกนนำของแต่ละเครือข่าย ผู้วิจัยเป็นเพียงผู้ประสาน

งานผลักดันให้การวิจัยขับเคลื่อนไปตามแผนงาน การวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นชัดเจนว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศ ประชาธิปไตย คือ คำตอบเนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้เทคนิคการวิจัยเข้าปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมซึ่งประกอบด้วย คณะวิจัยท้องถิ่น ชาวบ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิจัยและนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีมาร่วมกันกำหนดปัญหาค้นหาทางเลือกค้นหาวិธีการแก้ไขปัญหาด้านภูมิปัญญาชาวบ้านร่วมกันเมื่อภูมิปัญญาที่จะนำมาใช้แก้ไขปัญหาคือความเหลื่อมล้ำมาวางแผนโครงการ กิจกรรมขับเคลื่อนกระบวนการลดความเหลื่อมล้ำด้วยการฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง ลดรายจ่ายและเพิ่มคุณภาพชีวิต ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือ การจำลองระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยมานั้นเองจึงสามารถสนองตอบต่อปัญหาความเหลื่อมล้ำให้บรรเทาเบาบาง

2. ข้อค้นพบเรื่อง ระบอบประชาธิปไตย คือ รูปแบบสำหรับแก้ไขปัญหาคือความเหลื่อมล้ำทางสังคมของเครือข่ายประมงพื้นบ้านตราดและจันทบุรี คณะวิจัยเห็นว่าสอดคล้องกับอัมพร อารังลักษณ์ บรรณาธิการ (2557) ชี้ว่า ในสาขาการบริหารรัฐกิจหรือรัฐประศาสนศาสตร์นั้น แม้เส้นแบ่งการบริหารรัฐกิจสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่จะไม่มีชัดเจนนัก เพราะแนวคิดหลักการบริหารสมัยดั้งเดิม ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดการบริหารงานภาครัฐของวูดโรว์ วิลสัน ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย หลักการจัดการแบบวิทยาศาสตร์ของเทเลอร์ หรือแม้กระทั่งแนวคิดการจัดโครงสร้างองค์การของแม็ก เวเบอร์ เองก็ตาม ยังไม่ได้หายไปจากการบริหารงานภาครัฐในปัจจุบัน แต่อาจจะมีการปรับเปลี่ยนกว่านั้นคุณค่าการบริหารที่ได้เคยกล่าวและยึดถือปฏิบัติมามากกว่า 200 ปี ได้แก่ ความมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพและประหยัลดรวมไปถึงที่ได้มีการหยิบยกมากล่าวย้ำมากขึ้น ได้แก่ ความเป็นประชาธิปไตย ความสามารถตรวจสอบ/รับผิดชอบได้ (accountability) ความโปร่งใส (transparency) ผลประโยชน์ทับซ้อน (conflict of Interest) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การแยกผลประโยชน์ส่วนตนออกจากประโยชน์ส่วนรวม

3. ข้อค้นพบเรื่อง การสร้างเครือข่ายประมงพื้นบ้านตราดและจันทบุรีให้มีความเข้มแข็ง ส่งผลให้กระบวนการลดความเหลื่อมล้ำขับเคลื่อนไปได้อย่างมั่นคง มีเสถียรภาพ ไม่เติบโตแบบก้าวกระโดดโดยเลือกที่จะเสริมจุดแข็งของแต่ละกลุ่มประมง คณะวิจัยเห็นว่า สอดคล้องกับแนวคิดของเสรี พงศ์พิศ (2548) ที่ได้อธิบายความหมายของเครือข่ายไว้ว่า เครือข่ายเป็นแนวคิดแนวปฏิบัติที่มีมานานซึ่งผู้คนอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัยกันทั้งในชุมชนและกับชุมชนอื่นๆ มีความสัมพันธ์แบบเครือข่ายที่แสดงออกทางกิจกรรมที่ทำงานสม่ำเสมอหรือเป็นครั้งคราว ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดของชุมชนเพราะแม้มีอำนาจรัฐอยู่แต่ก็ไม่ได้ครอบงำไปถึงวิถีปฏิบัติของชุมชน เมื่ออำนาจรัฐแผ่ลงไปจนกระทบถึงวิถี

ชุมชนก็มีการจัดเครือข่ายส่วนหนึ่งเพื่อจัดการชีวิตของชุมชนเองอีกส่วนหนึ่งเพื่อหาทางออกถ้าหากถูกบีบคั้นจนเกินไป ดังกรณี ผิบุญหรือขบถต่างๆ ซึ่งมีการประสานเครือข่ายระหว่างชุมชนหลายๆ แห่ง คล้ายกับสมัยชาทั้งหลายในปัจจุบันหรือในกรณีของ ตะวันตก คือ การจัดการชุมชนชาวคริสต์ภายใต้โครงสร้างทางศาสนาคริสต์ที่เป็นเครือข่ายอีกแบบหนึ่งที่แม้ว่าไม่ได้ปฏิเสธอำนาจรัฐแต่ด้านหนึ่งก็ถือว่าตนเองเป็นอิสระเพราะขึ้นต่ออำนาจของพระเจ้า โดยผ่านทางผู้แทนของพระเจ้า คือ พระสันตะปาปาและผู้นำศาสนาทั้งหลาย เครือข่ายยุคใหม่มาพร้อมกันแนวคิดทางการเมืองในรัสเซียและบางประเทศในยุโรปในนามของอนาธิปไตย (Anarchism) โดยเครือข่ายเป็นเครื่องมือหนึ่งในเชื่อมประสานชุมชน กลุ่มองค์กรต่างๆ เข้าด้วยกันให้เป็นขบวนการโดยไม่จำเป็นต้องเป็นสถาบันที่มีอำนาจในตัวเองและแข่งตัวด้วยกฎระเบียบต่างๆ ดังที่ปรากฏชัดเจนในระบบของอำนาจรัฐ ในแวดวงวิชาการเครือข่ายมาพร้อมกับวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์แขนงต่างๆ แต่ปรากฏให้เห็นว่ามีพลังจริงๆ ในท้ายศตวรรษที่ 20 นี้เอง เมื่อมีการปรับกระบวนการทัศน์ปรับวัฒนธรรมองค์กรในภาคธุรกิจจนเกิดการปฏิวัติการจัดการธุรกิจขึ้นเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของคนทำงานทั้งในองค์กรเองและระหว่างองค์กรต่างๆ ในด้านการพัฒนาเอกชนก็ค่อยๆ เกิดขบวนการดังกล่าวมาตั้งแต่ พ.ศ. 2525 เมื่อการเปลี่ยนกระบวนการทัศน์พัฒนาเปลี่ยนจากการทำโครงการการจัดองค์กรชุมชนไปสู่การเชื่อมประสานให้เกิดกระบวนการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงที่มาจากข้างในชุมชนเพราะมีการพัฒนาศักยภาพของชุมชนโดยใช้ทรัพยากรหรือทุนชุมชนที่เหลืออยู่ สรุปลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของเครือข่ายประมงพื้นบ้านตราดและจันทบุรีด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาชาวบ้านได้ให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. เครือข่ายประมงพื้นบ้านตราดและจันทบุรีควรมุ่งลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมด้วยการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรสร้างความอุดมสมบูรณ์กลับคืนมาให้ชุมชนชายฝั่งอย่างต่อเนื่อง
2. เครือข่ายประมงพื้นบ้านตราดและจันทบุรีควรส่งเสริมการประมงกลุ่มประชาคมให้เกิดขึ้นสม่ำเสมอทุกกลุ่มประมงพื้นบ้าน
3. รัฐบาลต้องกำหนดนโยบายลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมออกมาให้ชัดเจนเป็นรูปธรรมกับทุกฝ่ายทุกกลุ่มผลประโยชน์ โดยเฉพาะเครือข่ายประมงพื้นบ้านที่ยังประสบปัญหา ขาดความมั่นคงในอาชีพ

เอกสารอ้างอิง

- ชลพรรณ ออสปอนพันธ์. (2561). โครงการวิจัยเพิ่มศักยภาพ
เครือข่ายประมงพื้นบ้านตราดและจันทบุรีด้วยหลัก
เศรษฐกิจและภูมิปัญญาชาวบ้าน. **วารสารวิจัย
ไร่ไพพรรณี**. 12 (ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน - ธันวาคม) :
160-169
- เสรี พงศ์พิศ. (2548) **เครือข่าย**. [online]. แหล่งที่มาของข้อมูล :
[http://www.phongphit.com/Content/view/
84/2/](http://www.phongphit.com/Content/view/84/2/): 2559.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
(2559). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564**. [online]. เข้าถึง
ได้จาก : www.nesdb.go.th. 2562.
- อัมพร อารังลักษณ์ และคณะ. (2557). **รัฐศาสตร์และ
รัฐประศาสนศาสตร์แนวหลังสมัยนิยม** กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.